

st*rk

STERKE VERHALEN VAN MENSEN MET EEN HANDICAP

JUNI 2021 // 38

P608419

* Kathleen Van Overbeke, mama van vier kinderen
**“IK BEN APETROTS
OP MIJN KINDEREN”**

* Dossier
20 JAAR PAB

* Toerisme Vlaanderen helpt je op weg
**IEDEREEN VERDIENT
VAKANTIE**

* Paralympische Spelen
**SPORT, SPELEN
EN VEERKRACHT**

Vlaanderen
is welzijn

VAPH

VLAAMS AGENTSCHAP VOOR
PERSONEN MET EEN HANDICAP

voorwoord //

PIONIERSWERK, ELKE DAG OPNIEUW

Twintig jaar persoonlijke-assistentiebudget (PAB), dat laten we niet zomaar voorbijgaan. In deze editie van Sterk blikken we daarom even terug met een gewaardeerd expert, een mama met veel ervaring met het PAB en een aantal VAPH-medewerkers die er in de begindagen van het PAB al bij waren. Wat we leren uit die verhalen en getuigenissen, is dat er ondertussen veel gebeurd is. We hebben samen een hele weg afgelegd. Maar we zijn er nog niet. Er is nog werk aan de winkel. Daarom blijven we evolueren, bijsturen en verfijnen. Samen met u waar het kan.

Ook het persoonsvolgend budget (PVB) zoals we dat vandaag kennen, komt voort uit het PAB. Vlaanderen is een wegbereider en pionier op dat vlak. We krijgen hiervoor internationale erkenning. Zo loopt op dit ogenblik binnen de schoot van de Europese Unie het UNIC-project. UNIC ontwikkelt instrumenten om de persoonsvolgende financiering ook in andere landen en contexten in te voeren als hefboom voor meer autonomie en inclusie. Vlaanderen speelt binnen UNIC een voortrekkersrol, net omwille van de jarenlange ervaring en expertise.

De nieuwe strategie van Europa zet de bakens uit en legt de lat hoog om de rechten van personen met een handicap te verstevigen. Een van de aandachtspunten in deze strategie is het voornemen om die rechten in alle beleidsdomeinen waar te maken. Willen we werkelijk een inclusieve samenleving realiseren, dan moeten we niet alleen op het beleidsdomein welzijn inzetten, maar op alle domeinen: wonen, werken, vrije tijd, toerisme, onderwijs enzovoort.

Mooie voorbeelden van die inclusie lees je in het dossier toerisme. Mee onder impuls van Toerisme Vlaanderen groeit jaar na jaar de aandacht voor een aanbod op maat van personen met een handicap. Het blijft niet bij mooie woorden, de inspanningen worden zichtbaar op het terrein. En hoe meer stappen we zetten, hoe beter we erin slagen een mentaliteitswijziging te realiseren. Zoals Pieter Ghijsels van Toerisme Vlaanderen opmerkt: "Toegankelijkheid wordt niet meer als een probleem beschouwd, maar als een kans."

Mooie verhalen, maar we verliezen de realiteit niet uit het oog. In volle coronatijd ontvingen in 2020 liefst 2.553 meerderjarigen met een handicap hun gevraagde budget. Het aantal nieuwe vragen naar een (verhoogd) of een meer dringend budget steeg echter ook evenredig. Met de middelen die we als VAPH krijgen doen we maximaal wat we kunnen. Het is dan goed te zien dat voor velen via de rechtstreeks toegankelijke hulp en via de hulpmiddelen of woning- en wagenaanpassingen, ondersteuning binnen bereik ligt, ook al is die beperkt.

De zomer wenkt. De vaccinaties en de daaraan gekoppelde versoepelingen openen nieuwe mogelijkheden, de teugels kunnen wat gevierd. Maar denk eraan: blijf voorzichtig en houd je aan de regels; corona is de wereld nog niet uit. Geniet van je vakantie!

James Van Casteren,
administrateur-generaal VAPH

blikvangers //

04

Word ik zelf persoonlijk assistent?

Word ik persoonlijk assistent van een familielid met een handicap? Waar moet ik op letten? Welke impact heeft mijn beslissing? Een eenvoudig antwoord is er niet. Maar sinds kort is er wel een toolbox die jou kan helpen.

PVF nog beter maken

Vlaanderen is pionier op het vlak van persoonsvolgende financiering. Wij willen onze expertise en ervaring delen met andere landen en ook leren uit de ervaringen van die landen. Dat gebeurt met het UNIC-project.

07

Dossier 20 jaar PAB

Het persoonlijke-assistentiebudget (PAB) bestaat 20 jaar. In dit dossiertje blikken we terug op de begindagen van het PAB, maar we kijken ook vooruit.

09

Paralympische Spelen

Belgische atleten maken zich op voor de Paralympische Spelen deze zomer in Tokyo.

17

Iedereen verdient vakantie

Nu we stilaan en nog voorzichtig ons gewone leven terug kunnen opnemen, kijken velen uit naar de vakantie. En jawel, iedereen verdient vakantie. Lees alvast onze tips!

19

Wist je dat je Sterk kan beluisteren?

Sterk is in gesproken vorm op daisy-cd te verkrijgen. Je kunt de luisterversie aanvragen bij Transkript: T 011 23 07 61
publicaties@transkript.be

COLOFON

Driemaandelijks magazine van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

Redactie: VAPH i.s.m. Zorgcommunicatie.be

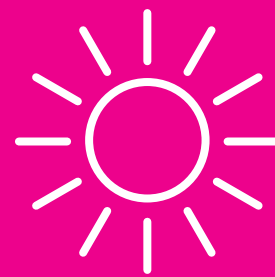
Grafische vormgeving: Filip Erkens en Taisia Migov

Wil je je gratis abonneren op Sterk?

Of wil je je uitschrijven? Surf naar www.vaph.be/actueel/magazines

V.U. James Van Casteren, Koning Albert-II-laan 37, 1030 Brussel

GENIET VAN JE VAKANTIE maar blijf voorzichtig.

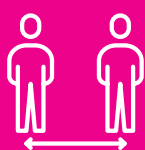

Respecteer de
coronamaatregelen.

Denk eraan: ook
wie gevaccineerd is,
blijft nog een tijdje
kwetsbaar.

Samen krijgen
we corona klein.

Volg de meest
recente
ontwikkelingen op
www.info-coronavirus.be.

EEN (T)HUIS VOOR IEDEREEN

Een betaalbare, kwaliteitsvolle woning is essentieel voor elk van ons. Al 100 jaar werkt de sociale huisvestingssector elke dag aan de ambitie om meer en beter sociaal wonen waar te maken. Onlangs bundelde de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) 19 innovatieve, inspirerende en warme sociale woonprojecten in een boek. Het boek 'Een (t)huis voor iedereen – inspiratieboek sociaal wonen' bevat een mix van kleine en grote nieuwbouw- en renovatieprojecten. Ze zijn stuk voor stuk innovatief, sociaal geëngageerd en wijk- en kernversterkend. En omdat sociaal wonen vooral over mensen gaat, brengt de VMSW deze projecten via de verhalen van de medewerkers en natuurlijk van de sociale huurders en kopers zelf. Het boek is te koop bij Uitgeverij Politeia. *

Alle informatie op www.politeia.be.

GRATIS ABONNEMENT OP VAPH-NIEUWSBRIEF VOOR PROFESSIONELEN

Het VAPH informeert zorgaanbieders en andere organisaties in de sector al geruime tijd met infonota's. Die nota's bevatten informatie en instructies voor de goede werking van die organisaties. Sinds januari verstuurt het VAPH die infonota's via de nieuwe digitale nieuwsbrief 'Nieuws voor professionals'. Deze nieuwsbrief bevat daarnaast andere nuttige informatie voor organisaties, zoals aankondigingen van opleidingen en uitnodigingen voor evenementen.

Het 'Nieuws voor professionals' is bestemd voor alle organisaties waar het VAPH een link mee heeft. Wil jij ook een abonnement op het 'Nieuws voor professionals'? [Dat kan via www.vaph.be/actueel/nieuwsbrief/nieuwsbrief-voor-professionelen](http://www.vaph.be/actueel/nieuwsbrief/nieuwsbrief-voor-professionelen).

BROCHURE WEGWIJS IN HET PERSOONSVOLGEND BUDGET

Wat is een persoonsvolgend budget? Wie komt ervoor in aanmerking? Hoe kan je het aanvragen? Een antwoord op deze en nog meer vragen vind je op de VAPH-website en in de brochure 'Wegwijs in het persoonsvolgend budget voor meerderjarigen'.

De brochure werd onlangs herwerkt en is nu opnieuw beschikbaar. Je kan ze gratis bestellen op www.vaph.be/brochures. Daar vind je trouwens ook andere brochures van het VAPH:

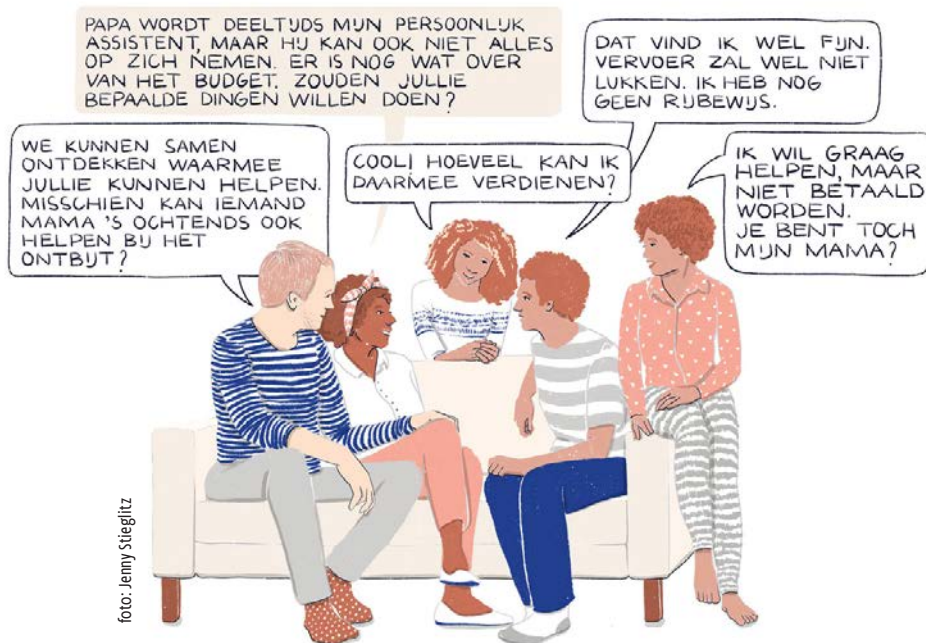
- * Starten met het persoonsvolgend budget
- * Rechtstreeks toegankelijke hulp
- * Diensten ondersteuningsplan
- * Hulpmiddelen en aanpassingen
- * De zorgzwaarte bepalen: wat en hoe?
- * Uw rechten en plichten bij uw zorgaanbieder
- * Handicap door ongeval, beroepsziekte of medische fout
- * Ondersteuning op maat voor minderjarigen

27.592

In 2020 maakten 27.592 personen met een handicap gebruik van rechtstreeks toegankelijke hulpverlening. Een kleine helft van deze gebruikers is minderjarig. Het merendeel van deze mensen krijgt mobiele en/of ambulante begeleiding. Daarnaast wordt ook dagopvang en in beperkte mate verblijf aangeboden.

PERSOONLIJK ASSISTENT VAN EEN FAMILIELID WORDEN?

Word ik persoonlijk assistent van een familielid met een handicap? Is het wel een verstandige keuze om mijn werk op te geven? Wat zijn de alternatieven? Waar moet ik op letten? Welke impact heeft mijn beslissing op mijn omgeving? Veel mensen worstelen met deze vragen. Een eenvoudig antwoord is er niet. Maar sinds kort is er wel een toolbox die jou kan helpen.

TOOLBOX www.datisdevraag.be

'Persoonlijk assistent: To be or not to be?' is een project dat dankzij de steun van ESF door Magenta (KU Leuven) wordt verricht in samenwerking met VAPH, VDAB en het Litouwse Social Innovation Center. Professor Bea Maes is promotor van het project.

'To be or not to be? That is the question,' sprak Hamlet. Diezelfde vraag verwoordt vandaag de vertwijfeling die speelt bij veel familieleden van personen met een budget. Zit jij ook met die vraag? Dan kan de gratis toolbox 'Persoonlijk assistent: To be or not to be?' jou inspireren en ondersteunen bij het maken van de goede beslissing. Noor Seghers is coördinator van Magenta. Zij stond mee aan de wieg van dit project. "Tijdens workshops met ouders horen wij veel verhalen en uiteenlopende reacties op het persoonlijk assistentschap. Sommigen beseffen dat ze met hun hart hebben beslist in plaats van met hun verstand. 'Ik had er beter over moeten nadenken,' klinkt het dan. Anderen zijn wel heel blij met hun keuze. Toen we met Magenta in 2016 met

een standje op de Kangoeroebeurs stonden, hadden net heel wat mensen te horen gekregen dat ze een PAB zouden ontvangen. 'We hebben er lang op gewacht, maar nu overvalt het ons toch wat,' vertelden velen me. 'Ik ben niet echt voorbereid. Moet ik nu mijn job opzeggen?' Dezelfde vragen en bezorgdheden keerden telkens terug. En terecht. Want elk antwoord kan verreikende gevolgen hebben.

Daarom hebben we met het project 'Persoonlijk assistent: To be or not to be?' alle aspecten helder in kaart gebracht. Het begon met verkennende focusgesprekken. We vormden verschillende groepen: familieleden die ervoor kozen om persoonlijk assistent te worden; familieleden die daar bewust niet voor kozen; mensen die nog voor de keuze stonden; personen met een handicap; en professionele experts. Eén vraag kregen alle doelgroepen: als iemand overweegt om persoonlijk assistent te worden van een familielid, waar moet hij of zij dan zeker rekening mee houden?

De oogst was groot. Elke groep formuleerde 35 tot 50 aandachtspunten. We hebben die per thema ingedeeld. In een tweede reeks gesprekken hebben we die thema's samen met personen met een handicap en betrokken familieleden uitgediept. We maakten aanvullend nog interviews. In totaal hebben we meer dan 150 mensen betrokken."

LASTIGE ZOEKTOCHT

"In die grote hoeveelheid materiaal vielen

me twee elementen op. Ten eerste de complexiteit van de vraag. Het is voor veel mensen moeilijk om door het bos de bomen te zien. Je moet met zoveel zaken rekening houden. Het tweede dat me opviel, is dat het voor veel mensen een ware zoektocht is. De gesprekken voor dit project waren bij momenten hartverscheurend. Ook de manier waarop de samenleving vaak nog naar het persoonlijk assistentschap kijkt: 'Amai wat een luxe, betaald worden om voor je kind te zorgen, hoe gemakkelijk is dat!' Veel mensen krijgen vroeg of laat dat soort reacties. Dat maakt het allemaal nog zwaarder. Heel fijn daarentegen waren de getuigenissen van de mensen met een handicap zelf. Ook bij hen zijn de meningen verdeeld. Sommigen vinden het fantastisch een familielid als persoonlijk assistent te hebben, anderen zien dat liever niet gebeuren. Het woord dat het meeste viel in alle gesprekken is 'puzzel'. Inhoudelijk is het een puzzel, maar ook financieel moet de puzzel kloppen. Wat is goed voor mij? Wat is goed voor de persoon met een handicap? Wat is goed voor ons gezin? Alle stukjes moeten passen. Het gaat veel verder dan alleen maar de keuze van je loopbaan."

JOUW KEUZE

"Voor de uitwerking van de toolbox en het bijpassende werkboek werkten we samen met collega's van de Luca School of Arts. Zij waakten er mee over dat alles helder in beeld komt. Met prikkels en opdrachten

"Sommigen vinden het fantastisch een familielid als persoonlijk assistent te hebben, anderen zien dat liever niet gebeuren."

NOOR SEGHERS
COÖRDINATOR VAN MAGENTA

biedt de toolbox veel variatie. Het is een aantrekkelijk instrument geworden dat hopelijk veel mensen aanspreekt. Uiteraard hebben we alles uitgebreid getest. Vooral dat we erin geslaagd zijn om alle perspectieven te benoemen, wordt op prijs gesteld. Hiermee zijn we trouwens echte pioniers. We hebben vooraf onderzocht wat er in de ons omringende landen bestaat op dat gebied, maar de oogst was eerder schraal. Overigens stuurt de toolbox mensen geen specifieke richting uit. Het blijft een

persoonlijke beslissing. Elk moet de keuze voor zich maken. Niet elke persoon met een handicap is gebaat bij een cash budget. Sommige mensen zijn beter af met vouchers bij een vergunde zorgaanbieder, volledig of gedeeltelijk. Niemand kan die beslissing in jouw plaats nemen, maar de toolbox en het bijgaande werkboek kan je wel helpen om zelf een goed overwogen loopbaankeuze te maken. Ook voor wie (nog) geen budget ontvangt, biedt de toolbox trouwens ondersteuning." *

VANAF VOLGENDE MAAND WORD IK
PERSOONLUK ASSISTENT VAN MILAN.

ZAL JIJ DAN ALTUD
BIJ MIJ ZIJN?

ZAL JE DAN NOG
TUD HEBBEN
OM NAAR MIJN
WEDSTRUDEN TE
KOMEN KUKEN?

DUS SOMS GA JE
ASSISTENT ZIJN
VOOR MILAN EN
SOMS GEWOON
PAPA? MAG IK JE
KOMEN STOREN
ALS JE AAN HET
WERK BENT?

foto: Jenny Stegiltz

GETUIGENIS

“HET IS EEN ENORME VERRIJKING”

“Mijn broer heeft een ernstige verstandelijke beperking. Hij woonde in een voorziening en kwam om de twee weekends naar huis. Nu we zijn volledige PVB kregen, kwamen we tot een nieuwe regeling waarbij ik van maandag tot vrijdag voor hem zorg (hij woont dan bij ons) en hij in het weekend en sommige schoolvakanties naar de voorziening gaat. Weg van het klassieke beeld dat een persoon in de weekends naar huis komt. Bij ons is het andersom. Het is een voorbeeld van omdenken. Ik werk in de week als persoonlijk assistent en heb weekends en vakantie vrij voor tijd met mijn gezin. Het is voor mijn broer en ons gezin (met twee jonge kindjes) een enorme verrijking.”

(Bron: www.datisdevraag.be)

GETUIGENIS

“ER VIEL HEEL VEEL STRESS WEG”

“Vooraf erg getwijfeld maar nog geen seconde spijt gehad. Ze was 6 jaar toen we een PAB kregen. Net naar het eerste leerjaar gegaan in de school waar broer al zat. De combinatie van de zorg met mijn job was heel zwaar. Er waren ook wat spanningen op het werk en dat heeft toen de doorslag gegeven. Financieel was het geen goede zet. 1000 euro per maand minder is niet niks. Maar er viel heel veel stress weg, voor iedereen. De eerste 2 jaar in het lager waren heftig voor haar. Dan meteen na school naar huis kunnen komen en tijd om tot rust te komen maakte het haalbaar voor haar. Haar driftbuien en probleemgedrag verminderden stilaan. En ik was van die slopende spreidstand tussen werk en zorg verlost. Ik ben ondertussen met een opleiding medische pedicure gestart. Ik wil op termijn als zelfstandige beginnen. Omdat ik daar echt zin in heb én omdat ik niet financieel afhankelijk wil zijn van de assistentiejob.”

(Bron: www.datisdevraag.be)

GETUIGENIS

GEEN BUDGET, WEL RTH-PUNTEN

“Mijn broer heeft nog steeds geen budget. (...) Net als alle mensen zonder budget heeft hij wel recht op 8 RTH-punten per jaar. (...) Met de Dienst Ondersteuningsplan hebben we 4 jaar geleden met hem, mijn bejaarde mama en enkele mensen van de familie en van de buurt een paar gesprekken gehad om te kijken waar hij goed in is en wat zijn wensen en dromen waren. Hij had nood aan meer contacten met leeftijdsgenoten en wou graag meer wandelen, uitstapjes maken, eens een koffie drinken in gezelschap of op restaurant gaan. Een vrijetijdsorganisatie werd ingeschakeld om op zoek te gaan naar activiteiten op zijn maat en begeleidde hem de eerste keren naar een wandelclubje. Hij leerde de mindermobielen centrale kennen waardoor de drempel van verplaatsingen wegviel. Ondertussen gebruikt hij ook meer de bus en de trein. Hij vroeg een buddy (vrijwilliger) aan en nu is er iemand met wie het heel goed klikt die elke week langskomt: ze wandelen, gaan iets drinken of gaan samen langs bij bekenden. Via facebook heeft hij contact met mensen met en zonder beperking en spreekt hij soms met enkele mensen af om te gaan eten of een uitstap te doen. Hij woont nog steeds bij mama, in het ouderlijk huis. Gezinszorg, poetshulp, verpleegkundige hulp en thuisbegeleiding van een RTH-dienst bieden ondersteuning waar nodig. We bekijken ook op ons gemak de oplossingen op langere termijn: thuis blijven wonen of in een woonvorm die bij hem past. Zo zetten we stappen in afwachting van het budget. Het geeft rust dat er wat oplossingen gevonden zijn die hem toelaten om een goed leven te leiden en dat er al puzzelstukjes liggen waarop we verder kunnen bouwen.”

(Bron: www.datisdevraag.be)

PERSOONSVOLGENDE FINANCIERING NOG BETER MAKEN

Meer en meer landen gaan voor een systeem van persoonsvolgende financiering (PVF). Dat vormt een cruciale factor om waarden als autonomie en inclusie maximaal mee te realiseren in de geest van het VN-verdrag over de rechten van personen met een handicap. Vlaanderen is pionier op het vlak van PVF. Wij willen onze expertise en ervaring delen met andere landen en ook leren uit de ervaringen van die landen. Dat gebeurt met het UNIC-project.

Het UNIC-project wil de introductie en de realisatie van PVF ondersteunen met verschillende instrumenten. Deze instrumenten moeten eerst ontwikkeld, getest en goedgekeurd worden. Vlaanderen en het VAPH nemen hierbij een voortrekkersrol op. Het doel is om de instrumenten daarna in te zetten in verscheidene andere landen, waaronder zeker al Oostenrijk, Tsjechië, Finland en Spanje. Concreet worden drie instrumenten ontwikkeld. Het eerste instrument moet de impact van persoonsvolgende financiering op de kwaliteit van leven van personen met een langdurige zorgnood in kaart brengen. Zowel personen met een handicap als ouderen en andere kwetsbare groepen zijn mogelijke doelgroepen. Een tweede instrument is bedoeld voor de zorgaanbieders. Zij krijgen een tool om zichzelf te evalueren. Plaatsen zij effectief de gebruiker centraal in alles wat ze doen? Het instrument in ontwikkeling brengt eventuele hiaten en pijnpunten in kaart. Het derde instrument is voor overheden: legt het beleid de juiste accenten voor gebruikers en verstrekkers?

DE GEBRUIKER CENTRAAL

Dat het VAPH en Vlaanderen als testregio fungeren, komt omdat hier de meeste ervaring zit. Veel andere landen zetten ondertussen ook stappen, maar geen enkele regio staat zo ver. De instrumenten zullen dan ook hier getest worden. Dat gebeurt in samenwerking met de Universiteit Gent. Eind mei vond in dat kader het tweede internationale UNIC-congres plaats. Helemaal online, uiteraard. Eens de drie instrumenten op punt zijn gesteld, organiseert het VAPH met UNIC workshops volgens het

Met de steun van het Europees Programma voor Werkgelegenheid en Sociale Innovatie EaSI (2014-2020)

train-the-trainer principe. Daarna kunnen de instrumenten op diverse plaatsen getest worden.

Ook voor het VAPH is dit een heel interessant project. Het laat toe om het eigen systeem nog beter te maken en de gebruiker nog meer dan vandaag centraal te stellen. Hiervoor is het onder meer nodig om de gebruikers goed te informeren. Alleen wie zeer goed geïnformeerd is, kan immers de beste keuzes voor zichzelf maken.

De internationale evolutie naar systemen van persoonsvolgende financiering is niet te stoppen. Meer en meer landen scharen zich immers achter het VN-verdrag over de rechten voor personen met een handicap. De persoonsvolgende financiering hangt nauw samen met het streven naar inclusie en autonomie zoals het VN-verdrag voorschrijft. *

Ook voor het VAPH is dit een heel interessant project. Het laat toe om het eigen systeem nog beter te maken en de gebruiker nog meer dan vandaag centraal te stellen.

EINDELIGK WEER OPEN!

RESTAURANT MOLENDRIES IN GITS IS EEN RESTAURANT ZOALS ALLE ANDERE. HIER WORDT HARD GEWERKT EN VOORAL HEEL LEKKER GEGETEN! TOCH WERKEN HIER VERSCHILLENDE MENSEN MET EEN HANDICAP. DAT IS GEEN PROBLEEM, DE GROEP TREKT HEN MEE IN THE FLOW. DAARNAAST HEBBEN VEEL MEDEWERKERS ALLOCHTONE ROOTS.

MIJN NAAM IS YVES. IK WERK HIER AL 20 JAAR! IK BEN 'PLONGEUR'* EN HOU DE FRIGO'S IN ORDE.

OP MIJN VORIGE WERKPLEK WERD IK WEL EENS GEPEST. HIER GEBEURT DAT NIET. DE COLLEGA'S VORMEN EEN HECHTE GROEP, EEN KETTING. HIER VOEL IK MIJ GOED EN STERK.

MET LEZEN EN SCHRIJVEN HEB IK HET MOEILIK. HIER IN DE KEUKEN LOSSEN WE DAT OP MET ICOONTJES. ZO IS IEDEREEN MEE EN WORDT NIEMAND UITGESLOTEN.

IK DOE AAN BEGELEID WONEN IN TORDALE, IK DEEL EEN HUIS MET 4 ANDERE MENSEN.

HIER IN MOLENDRIES WERKEN MENSEN UIT DE HELE WERELD. IK HEB HIER OOK AL ANDERE TALEN GELEERD.

IK BEN SAHRAM EN KOM UIT AFGHANISTAN. IK VOLGDE EEN OPLEIDING KOKEN EN BEGON HIER TE WERKEN VIA ARTIKEL 60. NU WERK IK AL VIJF JAAR IN MOLENDRIES. IK WERK IN DE ZAAL.

HOPELIJK KRIJG IK SNEL MIJN VACCIN. THUIS ZITTEN WAS ERG SAAI. ONS LICHAAM EN ONZE GEEST GERAAKTEN OPGESLOTEN. DIE MOETEN WEER OPEN!!!

RONNY, ONZE CHEF HEEFT MIJ GOED GEHOLPEN MET NEDERLANDS LEREN.

WIJ ZIJN DOLBLIJ DAT ONS RESTAURANT WEER OP VOLLE TOEREN KAN DRAAIEN! LEVE DE CORONA-VERSOEPELINGEN.

ALS VLUCHTELING HEB JE WEINIG FAMILIE IN BELGIË. MOLENDRIES IS VOOR MIJ ALS EEN FAMILIE. WIJ HELPEN MEKAAR, ZORGEN VOOR MEKAAR EN LOSSEN SAMEN PROBLEEMEN OP.

LEREN EN WERKEN VIND IK HEEL BELANGRIJK. SINDE IK IN BELGIË BEN HEB IK ALTIJD GEWERKT. IK VOLG NOG STEEDS BIJSCHOLING EN WIL GRAAG GROEPSVERANTWOORDELIJKE WORDEN.

DE COLLEGA'S ZIJN SUPER INTERNATIONAAL. DAARDOOR VOEL IK MIJ GOED IN MIJN VEL EN BLIJF IK HIER!

HALLO, IK BEN LUCAS. IK ZIT IN HET ZEVENDE JAAR GROOTKEUKEN IN SINT-IDESBALD. IK DOE MIJN STAGE IN RESTAURANT MOLENDRIES.

IK ZORG VOOR DE AFWAS, HELP BIJ DE WARMEN EN KOUDE KEUKEN EN IK KUIS OOK.

TIJDENS DE SCHOOLDAGEN WOON IK OP INTERNAAT. IK SPEEL MEE IN DE VOETBALPLOEG VAN MOORSLEDE EN ... SPEEL DOLGRAAG MET MIJN 2 KLEINE BROERS (4 EN 6).

IK MOET NOG 1 JAAR NAAR SCHOOL. DAN GA IK WERK ZOEKEN MET DE VDAB. IK WIL DAN OOK OP ZOEK NAAR EEN VORM VAN BEGELEID WONEN. SPANNEND!

SMAKELIJK

* PLONGEUR = AFWASSER

A young woman with brown hair tied back, wearing a bright pink jacket and patterned leggings, is seated in a blue wheelchair. She is smiling and looking towards a woman standing next to her. The woman standing is wearing a pink jacket, glasses, and light-colored pants. She is leaning over the wheelchair, adjusting something on the young woman's lap. The background is a lush green park with trees and a wooden fence. The text '20 JAAR PAB' is overlaid in large white letters, with a blue asterisk-like symbol above the '0'.

20 JAAR PAB

Het persoonlijke-assistentiebudget (PAB) bestaat 20 jaar. In dit dossiertje blikken we terug op de begindagen van het PAB, maar we kijken ook vooruit. Expert Jef Breda laat zijn licht schijnen op alle ontwikkelingen. Kathleen Van Overbeke vertelt een verhaal uit de praktijk. VAPH-medewerkers halen herinneringen op aan het prille begin van het PAB. En administrateur-generaal James Van Casteren van het VAPH maakt een stand van zaken op en vertelt ons zijn droom.

“JONGEREN AARZELEN NIET OM HUN LEVEN IN EIGEN HANDEN TE NEMEN”

Aan grote vernieuwingen gaat dikwijls een militante strijd vooraf. Zo ook aan het PAB. “Ouders en sympathisanten kwamen op straat voor meer autonomie voor personen met een handicap,” herinnert prof. emeritus Jef Breda zich. “Iedereen wou verandering. Hoe die eruit moest zien, was minder helder. Maar de richting was duidelijk.”

Was het PAB, achteraf gezien, een revolutionaire vernieuwing?

Prof. Jef Breda: In de wetgeving zeker en vast. Maar of de geest van het PAB ondertussen helemaal doorgedrongen is, durf ik te betwijfelen. Het PAB heeft wel de toon gezet en het principe van zelfregie gevestigd. We moeten alleen verder evolveren. Nog niet iedereen is mee.

Heeft dat gewoon zijn tijd nodig of zijn er elementen die vertragend werken?

Ik geloof dat veel mensen met een handicap tevreden waren met de situatie die ze gewend waren. Jonge mensen hebben beter onderwijs genoten, zijn meer overtuigd van eigen kunnen en komen meer op voor hun rechten. Ook de jonge professionals zijn met die gedachte opgeleid. Het komt dus wel, maar we zijn er nog niet helemaal.

Heeft dat ook met angst voor verandering te maken?

Sommigen durven een PAB of een PVB niet aan. Ze zijn bang om verkeerd te lopen. Terwijl de praktijk toont dat er maar weinig mensen verdwalen in het systeem. Maar de terughoudendheid is er. Ook bij professionals. Zullen die mensen dat wel aankunnen? En wat is onze rol daarin? Hoe kunnen wij, voorzieningen, onze deskundigheid inzetten? Want dat is ook gebleken: dat veel mensen het professionalisme van de voorzieningen hebben onderschat. Velen dachten het voortaan helemaal zonder professionals te redden, maar dat viel soms tegen.

Vinden we dan nu stilaan een evenwicht? De personen met een handicap hebben een breder keuzepallet en de vergunde zorgaanbieders blijven hun rol spelen?

Het moet nog verder evolveren en dat gebeurt ook. Bij de jongeren is de wil groot. Als zij de kans zien om zelf hun leven in handen te nemen, aarzelen ze niet. Ik verwacht dan ook een versnelling de komende jaren.

Toen het PAB tien jaar bestond, hebt u een onderzoek gevoerd ernaar. Wat bleek daaruit?

Dat was een onderzoek met een experimentele groep en een controlegroep. Een tweehonderdtal deelnemers kreeg een budget, de tweede groep deelnemers verkoos andere ondersteuning. We hebben al die mensen twee jaar gevolgd om te zien hoe ze het ervan afbrachten. Werden de mensen met een budget daar beter van en ervoeren ze dat ook zo? Mensen met een budget waren over het algemeen iets tevredener, maar ook de mensen die voor het eerst ondersteuning in een voorziening kregen, bleken erg tevreden. Het was geen zwart-witverhaal. Het onderzoek toonde ook dat mensen wel degelijk in staat waren om zelf hun budget te beheren. Ook de vrees van sommige sceptici dat alle zorg voortaan ingekocht zou worden en dat het netwerk weg zou vallen, bleek ongegrond. Beide zijn nodig: een budget én een netwerk.

Vroeger waren de mogelijkheden van een PAB vrij beperkt. Dat is snel geëvolueerd?

Eerst kon je alleen een persoonlijk assistent in dienst nemen. Vandaag is dat met het PVB anders. Je kan er nu bijvoorbeeld ook gezinshulp, poets hulp en vervoer mee betalen. De mogelijkheden zijn sterk uitgebreid.

Hoe ziet u dit verhaal verder evolveren?

De jongere mensen zullen het systeem dynamiseren. Ook de vergunde zorgaanbieders beginnen meer op maat te werken. Ze worden creatiever en bieden naast hun standaarddiensten een nieuw aanbod aan. De ene staat daar al verder in dan de andere. Als de vergunde zorgaanbieders op kruissnelheid komen én de jongeren met overtuiging in dit systeem stappen, zijn we pas echt vertrokken. De geesten beginnen te rijpen. Het zijn boeiende ontwikkelingen.

Welke vergunde zorgaanbieders hebben de beste kaarten?

Een zekere schaalgrootte is een voordeel. Je moet meer te bieden hebben dan een bed en een dagcentrum. Heb je ook een aanbod in de sociale economie? Of een sterke vrijwilligerswerking? Wie differentieert, kan vele richtingen uit: een snackbar uitbaten, een winkel openhouden en aan huis bestellen, verschillende ateliers... Dan creëer je een aanbod voor mensen met een handicap waarin ze zichzelf echt kunnen ontplooiën.

“Jonge mensen kunnen dankzij het PAB loskomen van hun ouders en hun milieu. Ze kunnen op eigen benen staan, een eigen leven leiden.”

PROF. JEF BREDA

foto: Filip Erkens

Geloof u dan minder in kleinschalige projecten?

Wél als woonoplossing, maar voor dagactiviteiten ben je volgens mij beter af met een organisatie met meer mogelijkheden. Het nadeel van kleinschaligheid is dat ze weinig diversiteit biedt. Maar als woonoplossing is die kleinschaligheid ideaal. Die combinatie, daar moeten we naartoe.

Sinds het ontstaan van het PAB zijn er wachtlijsten. Is het budgetstelsel slachtoffer van zijn eigen succes?

Er speelt zeker een aanzuigeffect. Dat zien we ook in andere landen. Hoe aantrekkelijker het aanbod, hoe meer zorgvragers zich melden. Komt daarbij dat de samenleving verandert. In veel gezinnen gaan beide ouders uit werken. Als je dan een oplossing aanreikt met geld en keuzemogelijkheden, dan is dat veel aantrekkelijker dan het standaardaanbod van vroeger.

We zien ook een verandering in de aard van de handicaps. De meeste nieuwe aanmeldingen zijn personen met affectieve, cognitieve en gedragsproblemen. Vroeger waren dat de 'lastige' of 'stille' kinderen. Vandaag zien ouders dat er mogelijkheden zijn. Dat is de valkuil: hoe beter het aanbod, hoe interessanter het wordt voor een groeiende groep mensen. Naar mijn idee hebben we in het begin te veel nadruk gelegd op de hoge budgetten en te weinig op wat voorafgaat: het gebruikmaken van bestaande diensten, het samenleggen van de puzzel met het eigen netwerk... We moeten meer vertrekken vanuit de eigen mogelijkheden

en dan geleidelijk de mensen de garantie geven: als het nodig is, kunnen we de ondersteuning opschalen.

Dat is toch het idee achter de persoonsvolgende financiering: eerst het eigen netwerk en de basisondersteuning?

In theorie wel, maar drie op vier volwassenen komt vandaag binnen met een noodprocedure. Daar moet aan gesleuteld worden. In het buitenland zie je dat alle landen met hoge budgetten, zoals ons land, aan het plafond zitten. Hoe kunnen we dat beheersen? Dat is de vraag.

Wat zijn voor u de grootste verwezenlijkingen van het PAB en het PVB?

De autonomie die het mensen met een handicap geeft. Jonge mensen kunnen dankzij het PAB loskomen van hun ouders en hun milieu. Ze kunnen op eigen benen staan, een eigen leven leiden. Ook los van de voorzieningen. Al blijf ik geloven in de meerwaarde van de vergunde zorgaanbieders. De autonomie mag niet doorslaan in een hyperindividualisme. *

“IK BEN APETROTS OP MIJN KINDEREN”

Kathleen Van Overbeke is de trotse mama van vier kinderen. Drie van hen hebben het Fragiele X-syndroom. Voor Kathleen en haar kinderen maakt het PAB een wereld van verschil. “Wij zijn een gelukkig gezin. Maar ik besef goed dat ons leven er helemaal anders had uitgezien zonder PAB.”

“Ik heb altijd een sterke kinderwens gehad,” vertelt Kathleen. “Toen onze zoon Arne (25) geboren werd, liep ik op wolven. Op 18 maanden kreeg Arne de diagnose ASS (autismespectrumstoornis). Anderhalf jaar later bleek hij het Fragiele X-syndroom te hebben, een verstandelijke handicap. Zijn algemene ontwikkeling blijft steken op het niveau van een kind van vier jaar. Toen die diagnose viel, was ik al zwanger van ons derde kindje, Emelie. Zij kreeg de prenatale diagnose Mozaïek Fragiele X-syndroom. Vandaag is Emelie 21. Ze studeert voor ‘begeleider in de kinderopvang’. Twee dagen per week volgt ze school, drie dagen loopt ze stage. Een diploma zit er niet in, maar ze kan wel een certificaat krijgen. Haar opleiding is ook een meerwaarde voor als ze zelf ooit kinderen zou hebben.

“Eerst vond ik dat een luxe. Ik voelde een zekere schroom.”

KATHLEEN VAN OVERBEKE

Tien jaar na Emelie werd Arthur (12) geboren. Ook hij kreeg de prenatale diagnose Fragiele X-syndroom. Veel mensen uit mijn omgeving raadden me – net als bij Emelie – abortus aan. Ik respecteer ieders mening, maar voor mij is dat nooit een optie geweest.

We hebben het goed samen. Zoon Rune is ondertussen 23 jaar. Hij zit in zijn laatste jaar master in de Biomedische wetenschappen aan de universiteit.”

EEN ZEKERE SCHROOM

“Zodra ik wist dat er iets met Arne aan de hand was, wou ik zoveel mogelijk weten over ASS en het Fragiele X-syndroom. Ik las alles wat er te lezen viel en werd lid van alle mogelijke organisaties. Toen ik hoorde over het PAB, plaatste ik Arne op de wachtlijst, nog vóór de wet was goedgekeurd. In mei 2001, precies 20 jaar geleden, kreeg hij het eerste budget. Eerst vond ik dat een luxe. Ik voelde een zekere schroom. Ik plaatste een vacature bij de VDAB om een assistent aan te werven. Arne mocht meebeslissen. Onze keuze viel op Helena, die vijf jaar zijn persoonlijke assistente bleef. Zij deed dat prima. Arne heeft de neiging om zich afhankelijk op te stellen bij volwassenen, maar Helena moedigde hem aan om zoveel mogelijk zelf de touwtjes in handen te nemen. Een persoonlijke assistent vergelijk ik wel eens met een witte stok voor blinden: het is een hulpmiddel, maar je moet zelf blijven lopen en richting kiezen.

Dat eerste jaar nam ik ook een poetsvrouw voor enkele uren. Dankzij de persoonlijke assistente en de poetsvrouw kon ik mijn job in de apotheek behouden. Ooit kreeg ik van een collega een gemene opmerking: ‘Al dat geld dat Arne krijgt, terwijl hij nooit iets zal opbrengen voor de samenleving.’ Ik was daar kapot van. En ik voelde me beschaamd. Sindsdien vertel ik niemand meer het bedrag van het PAB. Mensen begrijpen niet hoe nodig dat is.

Toen Emelie geboren werd, durfde ik eerst geen PAB voor haar aan te vragen. Pas na lang aarzelen schreef ik haar toch in. Eenzelfde verhaal bij Arthur. Beide keren werd de aanvraag snel goedgekeurd, maar we stonden telkens 10 jaar op de wachtlijst.”

HUMOR ALS ZUURSTOF

“Het PAB is in die 20 jaar sterk geëvolueerd. Vroeger waren de regels veel strikter. De persoonlijke assistenten gaan mee naar familiefeesten, op museumbezoek en zelfs op reis. Om de zoveel jaar verandert de assistent, maar in een voorziening is dat ook zo. Het is altijd even wennen aan elkaar, maar ik heb vooral heel goede ervaringen.

Ik ben apetrots op mijn kinderen. Het PAB heeft ons mogelijkheden gegeven die we anders nooit gekend hadden. Dankzij het PAB kunnen mijn kinderen iets persoonlijks van hun leven maken. Ze ervaren die vrijheid en ze vinden het

foto: Filip Erkens

prachtig. Ik leer nog elke dag van hen en zij leren van hun assistenten en van mij. Als ik mensen vertel hoe gelukkig we zijn, snappen ze niet goed wat ik bedoel. Toch is het zo. De humor van mijn kinderen geeft me zuurstof.

Onlangs drukte ik Emelie op het hart om om 8 uur en om 16 uur haar pilletje te nemen. 's Avonds vertelde ze dat ze erg veel geluk had gehad: precies om 16 uur stond ze met de fiets voor een rood licht, zodat ze haar pilletje kon nemen. (lacht) Tja, mijn fout: ik had moeten zeggen tussen 16 en 17 uur, in plaats van om 16 uur."

DE JUISTE KEUZES

"Toen ik zelf persoonlijke assistente van Arthur wou worden, bleek dat niet zomaar te kunnen. Je kan geen budgethouder én assistent zijn. Maar als de vrederechter het goedkeurt, mag het wel. Zo gebeurde.

Vandaag is Emelie in afwachting van een persoonsvolgend budget (PVB). Tot die

tijd blijft haar PAB verder lopen. Het PAB heeft veel mogelijk gemaakt voor mijn kinderen. Toch hebben we zelf ook moeten knokken. Ik kan niet terugvallen op een sterk netwerk. Sommige mensen vonden dat ik de verkeerde keuzes maakte en keerden zich af. Vandaag ben ik meer dan ooit overtuigd dat ik de juiste keuzes maakte. Ik lees het geluk op het gezicht van mijn kinderen.

Al mijn kinderen vinden hun plek in het leven. Ze hebben een gezond gevoel van eigenwaarde. Als Emelie haar certificaat op zak heeft, kan ze misschien zelf enkele dagen als persoonlijk assistent werken. Ook in een kinderdagverblijf of een woonzorgcentrum kan ze dan als logistiek assistent aan de slag. Arthur zit in het zesde leerjaar Buitengewoon Onderwijs. Hij voelt zich prima. Arne gaat één dag per week naar een dagcentrum. Hij helpt met lichte huishoudelijke taken zoals groenten snijden en naar de markt gaan. Wij lezen hem ook veel verhalen

"Dankzij het PAB kunnen mijn kinderen iets persoonlijks van hun leven maken. Ze ervaren die vrijheid en ze vinden het prachtig."

KATHLEEN VAN OVERBEKE

voor. Dat is goed voor zijn woordenschat. En Rune zit op kamers in Gent en studeert binnenkort af!

Over hun toekomst maak ik me geen te grote zorgen. Ze hebben een budget en zullen altijd wel ergens terechtkunnen. Ik ben zeer dankbaar dat we zo een normaal leven kunnen leiden. Het is in ons land zo slecht nog niet hoor!" *

VAPH-MEDEWERKERS

“ PAB BRACHT MENSEN HOOP ”

“Met de invoering van het PAB werden ook de deskundigencommissies ingevoerd, die de dossiers beoordeelden. Ik werkte toen al bij het VAPH en mocht deeltijds aan de slag in het secretariaat van een deskundigencommissie. Het PAB was toen nog voor iedereen nieuw en onbekend. Ik herinner me dat mensen het PAB als een geschenk uit de hemel beschouwden. Het PAB bracht mensen hoop.”

– DORIN DE VIS

“ DAAR DOEN WE HET VOOR! ”

“Als dossierbeheerder in de PAB-cel Vlaams-Brabant volgde ik van eind 2008 tot 2016 vele dossiers op. De verhalen die we hoorden waren soms schrijnend, maar de dankbaarheid die we ervaarden maakte veel goed. Toch merk ik een verschuiving in perspectief. Mensen zijn uiteraard nog altijd blij als ze een budget krijgen, maar ze beschouwen het meer dan vroeger als iets waar ze recht op hebben. Door de jaren heen maak je zoveel beklijvende verhalen mee van ouders die dankzij het PAB de ruimte krijgen om hun kind extra kansen te geven. Een mama die haar kind met begeleiding van een persoonlijk assistent deel kan laten nemen aan een jeugdbeweging, bijvoorbeeld. Daar doen we het voor!”

– CINDY DECAT

“ DE VERWACHTINGEN LAGEN HOOG ”

“Na 16 jaar op de personeelsdienst van het VAPH had ik zin in iets nieuws. Het PAB gaf me die kans. Na al die jaren kwam ik voor het eerst rechtstreeks in contact met de mensen voor wie ik al die jaren onrechtstreeks werkte: de personen met een handicap en hun omgeving. Een hele drukke periode brak aan. De verwachtingen bij de mensen lagen hoog. Iedereen had vragen en veel mensen dachten dat wij persoonlijk konden beslissen over het al dan niet toekennen van een budget. Dat was in het begin niet gemakkelijk om mee om te gaan. Maar we probeerden de mensen zo goed mogelijk te helpen met duidelijke informatie.”

– ANN VANHOUDT

“ WE GELOOFDEN ERIN EN WE GINGEN ERVOOR ”

“Ik herinner me mijn eerste werkweek in een PAB-cel in 2001. Het was ongelooflijk hectisch! De telefoon stond roodgloeiend. Allemaal mensen met de meest uiteenlopende vragen. Mag ik een koelkast kopen van mijn PAB? Een auto? Een mixer? We waren daar wel enigszins op voorbereid, maar toch. Ik heb nog nooit zoveel bijgeleerd als die eerste week! Maar de drive was groot bij alle medewerkers. We geloofden erin en we gingen ervoor. Vandaag nog altijd, trouwens.”

– KURTH DE CLERCQ

OVER 20 JAAR PAB

“BLIJ DAT IK HET VANOP DE EERSTE RIJ MOCHT MEEMAKEN”

“Je kan als VAPH-medewerker niet alles voor iedereen oplossen. Toch haal ik er telkens weer enorm veel voldoening uit als ik iemand heb kunnen helpen. Na al die jaren blijft dat mijn belangrijkste drijfveer. Natuurlijk willen mensen bij ons ook soms hun boosheid of machteloosheid ventileren. Dat hoort erbij, ik begrijp dat. Vandaag is de regelgeving gelukkig een stuk duidelijker dan in die pioniersjaren. Ik ben blij dat ik die evolutie vanop de eerste rij heb mogen meemaken.”

– ANN VANHOUDT

“OOK VOOR ONS WAS HET ZOEKEN IN HET BEGIN”

“Ik maakte deel uit van het secretariaat van een deskundigencommissie en was lid van een PAB-cel. Die cel kende de budgetten toe, startte de dossiers op en volgde de afrekeningen op. Ook voor ons was het zoeken in het begin. Wat kon er? Wat mocht er? Elke pioniersfase gaat gepaard met onduidelijkheid en erg veel vragen. Dat was toen zeker zo. Dat mensen de keuze hadden tussen een eigen budget en een plaats in een voorziening, is een juiste beslissing gebleken. Sommige mensen zijn beter af met een overeenkomst bij een vergunde zorgaanbieder, zoals nu ook mogelijk is met een voucher in het persoonsvolgend budget.”

– KRISTEL VERHAERT

“WE VOELDEN DE DANKBAARHEID VAN DE MENSEN”

“In de beginfase waren er nog niet zoveel mensen met een PAB. Bovendien hadden die mensen veel vragen, want alles was nieuw. Ze belden ons vaak op en we kenden de mensen na een tijdje vrij goed. Sommigen vertelden ons hun hele levensverhaal. Wij hielpen iedereen zo goed we konden en we voelden de dankbaarheid van de mensen. Vandaag is die persoonlijke relatie uiteraard niet meer mogelijk. Er zijn nu vele duizenden budgethouders. Bovendien hebben de bijstandsorganisaties een aantal van onze opdrachten overgenomen.”

– KRISTEL VERHAERT

“ZO TOEGANKELIJK MOGELIJK, MAAR HET BLIJFT COMPLEX”

“De richtlijnen voor een PAB telden ooit 98 pagina's vol definities en lijsten met wat wel en wat niet kon! Dat schrok de mensen af. Gelukkig is een en ander al sterk vereenvoudigd. Het VAPH doet er alles aan om zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk te zijn. Al blijft het complexe materie. Dat is onvermijdelijk.”

– KURTH DE CLERCQ

“MEER ZELFREGIE VOOR KINDEREN MET EEN HANDICAP EN HUN GEZIN”

De voorbije jaren veranderde heel wat in de zorg en ondersteuning voor kinderen en jongeren met een handicap. Het aanbod werd flexibeler en laagdrempeliger. “Ons streefdoel blijft om kinderen en jongeren met een handicap meer autonomie, meer kansen en een betere kwaliteit van leven te geven,” zegt James Van Casteren, administrateur-generaal van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH).

De jongste jaren is de ondersteuning voor kinderen en jongeren met een handicap erg veranderd. Wat zijn voor u de belangrijkste realisaties?

James Van Casteren: Minister Vandeurzen heeft in 2010 veel in beweging gebracht met zijn nota Perspectief 2020. Met de multifunctionele centra maakten we het aanbod voor kinderen en jongeren flexibeler. De hulp is vandaag laagdrempeliger. We blijven verder inzetten op hulpmiddelen die kinderen en jongeren meer zelfstandigheid geven. De voorbije jaren ondersteunen we ook steeds meer kinderen en jongeren met een persoonlijke-assistentiebudget (PAB). Al staan we daarmee eerlijk gezegd nog niet waar we zouden willen staan.

Daarnaast hebben we grote stappen gezet in de intersectorale samenwerking. Het decreet Integrale Jeugdhulp zorgde voor meer samenwerking en een gedeelde verantwoordelijkheid. Ook met het departement Onderwijs werken we intensief samen. Denk bijvoorbeeld aan de globale individuele ondersteuning (GIO).

Dat zijn heel wat veranderingen. Is het nu tijd om even op de pauzeknop te drukken?

Neen, het blijft immers onze ambitie om zoveel mogelijk kinderen en jongeren en hun gezin de zorg en ondersteuning te bieden die ze nodig hebben. We evolueren naar een model met meer zelfregie. Voor meerderjarige personen met een handicap bestaat sinds 2016 een persoonsvolgende financiering. Voor minderjarigen gaan we naar een gelijkaardig systeem. Dat is de weg naar een betere kwaliteit van leven. Dankzij meer auto-

nomie en sterkere participatiekansen. We bekijken op dit moment samen met alle partners en betrokkenen hoe zo'n systeem voor minderjarigen eruit kan zien en welke stappen we nu al in die richting kunnen zetten.

Wat is uw droom voor kinderen en jongeren met een handicap?

Mijn droom is een kwaliteitsvol leven voor elk kind en elke jongere. Dat houdt in dat elkeen maximaal deel uitmaakt van de lokale gemeenschap, samen met leeftijdsgenoten. Om die droom te realiseren, creëren we samen met onze partners maximaal kansen. Tegelijk ijveren we voor een mentaliteitswijziging in de maatschappij. Het VN-verdrag over de rechten van personen met een handicap streeft naar een volwaardige participatie aan de maatschappij. Sleutelwoorden zoals toegankelijkheid en inclusie zijn vandaag al beter ingeburgerd dan vroeger, maar we hebben nog een weg af te leggen. De tijd dat je als persoon met een handicap of als ouders een aanbod kreeg dat te nemen of te laten was en dat anderen beslisten wat goed voor jou was, is helaas nog niet helemaal voorbij. De omschakeling van een plaatsje in de voorziening naar een vraaggestuurd aanbod ligt nog moeilijk. Het huidige beleid en de algemene maatschappelijke visie sluiten de weg terug echter uit. Het stemt me hoopvol dat mensen met een handicap meer en meer het stuur mee in handen nemen en hun eigen ervaringen, verwachtingen en kritische bedenkingen met elkaar en met ons delen. ‘Gewoon als het kan, speciaal als het moet’, wordt pas werkelijkheid als de hele samenleving

echt inclusief denkt en handelt, zoveel is duidelijk. Op dat vlak is er nog werk aan de winkel. De komende jaren zetten we ook daar samen met onze partners mee onze schouders onder. *

“Mijn droom is een kwaliteitsvol leven voor elk kind en elke jongere met een handicap”

JAMES VAN CASTEREN
ADMINISTRATEUR-GENERAAL
VAN HET VLAAMS AGENTSCHAP
VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP
(VAPH)

Belgische atleten maken zich op
voor Paralympische Spelen //

SPORT, SPELEN EN VEERKRACHT

Van 24 augustus tot 5 september vinden de Paralympische Spelen in Tokyo plaats. Tenminste, als corona op de valreep toch geen roet in het eten gooit. Woordvoerder Guillaume Gobert van het Belgisch Paralympisch Comité is er vrij gerust op: "De Spelen gaan door. Vraag is alleen op welke manier." Samen met hem en enkele atleten blikken we vooruit.

"Voor veel atleten is dit een bijzonder spannende periode," zegt Guillaume. "Door covid-19 zijn veel wedstrijden niet door kunnen gaan. Ze missen daardoor competitiegevoel en ze hebben minder kansen om zich te kwalificeren. Je moet immers de selectiecriteria halen om je te plaatsen. De meeste atleten hebben door corona wel meer tijd gehad om te trainen. Sommigen konden zich ook beter concentreren. Maar competitieritme is sowieso nodig. En daar ontbreekt het velen aan. Boogschieten, badminton... het lag maandenlang stil op het vlak van wedstrijden. Zo krijgen vooral de jonge atleten niet de kans om zich hoger te plaatsen op de wereldranking. We moeten onze ambities daarom wat bijstellen. Eerst hoopten we met 30 tot 35 atleten naar Tokyo te trekken, maar ik zal blij zijn als we uiteindelijk de 30 atleten halen."

TOPATLETEN

"Natuurlijk weegt het af en toe zwaar voor de atleten. Velen werken jaren toe naar de Paralympische Spelen. Maanden van onduidelijkheid en onzekerheid laten zich voelen. Anderzijds: dit zijn natuurlijk topatleten. Ze hebben goede trainings-

faciliteiten. Een aantal heeft zelfs een topsportcontract, al telt vooral de eer, want voor het geld moet je het niet doen. Het worden hoe dan ook bijzondere Paralympics. Familieleden van atleten mogen door corona niet mee. Dat betekent dat je je vreugde of je teleurstelling niet kan delen met je naasten. De atleten krijgen in Tokyo ook minder bewegingsvrijheid. Elke dag moeten ze zich laten testen. Er zijn weinig of geen randactiviteiten. Ik ben zelf verantwoordelijk voor de evenementen ter plekke met onze sponsors en partners, maar ik heb al die afspraken één na één moeten schrappen. Leuk is anders. Ook voor de atleten: binnen de 48 uur na hun prestatie moeten ze op het vliegtuig terug naar huis. Dat

"Uit onderzoek blijkt dat 70% van de mensen na de Paralympische Spelen een positievere kijk hebben op personen met een handicap."

GUILLAUME GOBERT

is helemaal anders dan we gewoon zijn. Doorgaans gaan we immers met het volledige Belgische team naar de Spelen en keren we ook samen terug. Wat de verwachtingen betreft moeten we realistisch zijn. In atletiek, tafeltennis, wielrennen, tennis en paardensport behoort een medaille tot de mogelijkheden. In Rio haalden we op de vorige Paralympische Spelen elf medailles. Daarmee waren we 25ste op een totaal van 160 deelnemende landen. Dit jaar willen we graag even goed doen. Dat zou mooi zijn. De belangstelling voor de Paralympische Spelen groeit jaar na jaar. De televisie en andere media besteden er aandacht aan. Dat is hoopgevend. Uit onderzoek blijkt dat 70% van de mensen na de Paralympische Spelen een positievere kijk hebben op personen met een handicap. De sportieve prestaties en alle verhalen daarrond zijn voorbeelden van een enorme veerkracht.

Achter de schermen zijn we trouwens al volop bezig met de voorbereiding van de Paralympische Spelen in Parijs 2024. Zo dicht bij huis! Dat wordt een feest!" *

www.paralympic.be/nl

“IK WIL ER ZO GRAAG BIJ ZIJN”

“Ik ben net terug uit Spanje,” zegt badmintonspeelster Man-Kei To. “Ik had gehoopt me daar definitief voor de Paralympics te plaatsen, maar dat is niet gelukt. Ik ben gestrand in de kwartfinales. Ik maak nog altijd kans. Ik wil er heel graag bij zijn. Het is de eerste keer dat badminton in het programma van de Paralympics is opgenomen. De regels zijn dan ook nog niet honderd procent duidelijk. Misschien krijg ik een wildcard!

Ja, het zijn spannende weken. Ik voel dat ik er constant mee bezig ben. Tegelijk probeer ik het te relativiseren: er komen nog kansen. Ik zal hoe dan ook meeleven met alle andere atleten.

De Paralympics zijn een feest voor ons allemaal. We vormen een hecht team. Ik wil er zo graag deel van uitmaken in Tokyo!”

“IK HOOP DAT MIJN DROOM WAAR WORDT”

“Op 1 juni vertrek ik naar een kwalificatietoernooi in Slovenië,” zegt tafeltennisser Bart Brands. “Daar wil ik me kwalificeren. Het wordt moeilijk. In mijn klasse kunnen maar 12 atleten van heel de wereld deelnemen. Eigenlijk zou ik de top-7 in de wereldranglijst moeten halen om zeker te zijn. Vandaag (18 mei, redactie) sta ik 14de. In Slovenië komt heel de wereldtop samen. Ik heb al tegen al die spelers gewonnen, maar ik heb er ook al van verloren. We zijn elkaar waard. Wie het best de stress onder controle houdt, maakt de grootste kans. De onzekerheid is lastig. Gelukkig werk ik voltijds als orthopedisch techniekier. Ik heb dus voldoende afleiding. Het betekent wel dat ik maar kan trainen na de werkuren. Vorig jaar was ik tijdelijk werkloos door corona, waardoor ik extra kon trainen. Maar op andere momenten mochten we helemaal niet meer trainen, ook door corona. Het veranderde voortdurend, ook voor ons.

Het is meer dan een jaar geleden dat ik nog een echte wedstrijd kon spelen. Ik droom al zo lang van de Paralympics. In Rio was ik eerste reserve, ik greep er dus net naast. Tokyo was mijn nieuwe hoofddoel. Ik hoop dat mijn droom deze keer waar wordt!”

IEDEREEN VERDIENT VAKANTIE

Nu we stilaan en nog voorzichtig ons gewone leven terug kunnen opnemen, kijken velen uit naar de vakantie. En jawel, iedereen verdient vakantie. Daarom ontwikkelt Toerisme Vlaanderen altijd weer nieuwe initiatieven voor meer toegankelijkheid en inclusie. Droom je van een verre bestemming of zoek je liever inspiratie dichtbij huis? Het kan allemaal! Jeroen Marijse van Toerisme Vlaanderen licht een tip van de sluier.

foto: visitflanders

“Onze ambitie is om mensen met een handicap met één loketfunctie te helpen bij hun hele reistragect,” zegt Jeroen. “Het begint meestal met een droom. Wij helpen die droom realiseren. Door op één punt alle informatie te bundelen over geschikte reisplekken, transportmogelijkheden, reisorganisaties enzovoort. Zo’n loketfunctie bestaat al voor mensen in armoede. Onder de naam ‘Rap op Stap’ telt Vlaanderen ondertussen een honderdtal plaatsen waar je terecht kan. Je vindt ze vaak in een sociale organisatie of een lokale vrijetijdsorganisatie. Daarnaast ontwikkelen we nu een aanbod specifiek voor mensen met een handicap. We doen dat onder de naam ‘Rap op Stap Plus’. Vooral in Oost-Vlaanderen, waar de provincie extra ondersteuning biedt en vzw Oranje mee aan de kar trekt, wordt volop geëxperimenteerd. Elk ‘Rap op Stap’-kantoor heeft zijn eigenheid en werkt grotendeels met vrijwilligers. Toch hopen we dit initiatief op termijn over heel Vlaanderen uit te kunnen rollen.”

VAKANTIESCHAKEL

In afwachting kan je met al je vragen terecht bij Vakantieschakel. “Dat is een netwerk van organisaties uit welzijn en toerisme,” legt Jeroen uit. “Meer dan 2.600 organisaties zijn ondertussen aangesloten. Heb je een vraag? Dan zoeken we een antwoord of een oplossing in het netwerk.

Zo was er onlangs een gezin dat met een camper op reis wou. De vader had de camper op maat ingericht. Het enige probleem was dat de zoon uiterst allergisch is. Dankzij het netwerk Vakantieschakel vond het gezin geschikte vakantieplekken zonder gras of andere allergieopwekkende planten in de buurt.

Nog een voorbeeld: een groep mensen met een autismespectrumstoornis zocht een prikkelarm verblijf. Een toerisme-aanbieder heeft gereageerd en is in dialoog gegaan met die groep. Samen hebben ze een antwoord ontwikkeld.

Wat ook geregeld gebeurt, is dat mensen met een handicap via Vakantieschakel een geschikte buddy vinden om samen op reis te gaan.”

ONTDEKKING TROEF

Of er deze zomer veel en ver gereisd zal worden, is nog maar de vraag. Corona werpt nog altijd zijn schaduw op het toerisme.

“Ook wij krijgen hierover veel vragen,” zegt Jeroen. “Wat kan er? Wat mag er? Om iedereen de kans te geven deze zomer van een deugddoende vakantie te genieten, zetten we volop in op vakantie in eigen land. Met ‘Ontdekking Troef’ bieden we iedereen inspiratie. Wim Lybaert van de Columbus is pater van het project. Origineel en altijd verrassend zijn de zogenaamde dorpeltrekkingen. Je vertrekt letterlijk vanop je eigen dorpel thuis en via allerlei opdrachten herontdek je je eigen buurt. Ik kan het iedereen aanraden. Plezier verzekerd!”. *

Iedereen verdient vakantie is een initiatief van Toerisme Vlaanderen.

Meer informatie over al deze initiatieven vind je op www.iedereenverdientvakantie.be.

“VLAANDEREN VAKANTIELAND OOK VOOR JOU”

Kan ik wel zeker zijn dat ik op mijn vakantiebestemming voldoende faciliteiten vind? Wat als de attractie die ik bezoek dan toch niet zo toegankelijk is als ik hoopte? Pieter Ghijssels werkt op de kwaliteitsdienst van Toerisme Vlaanderen. Hij waakt over de toegankelijkheid van toeristische bestemmingen in Vlaanderen.

“Toegankelijkheid gaat over klantvriendelijkheid,” zegt Pieter. “Het zit soms in kleine dingen. Als je een flesje handgel aan de ingang van een restaurant plaatst, kan je er net zo goed voor zorgen dat ook rolstoelgebruikers er bij kunnen. Ik ben ondertussen 20 jaar met het thema bezig. We komen van ver. Ik ben zelf geboren met een handicap, ik weet wat het is. Indertijd was toegankelijkheid nauwelijks een thema. Toerisme Vlaanderen heeft dit mee op de kaart gezet door onze benadering vanuit toeristisch en dus ook economisch perspectief.

Vlaanderen moet een vakantieland worden voor iedereen. Daarom geven we tips en opleidingen aan organisaties en ondernemers. We gaan zelfs ter plekke advies geven. De informatie voor de gebruikers houden we voortdurend update. We checken alles. De meeste trekpleisters in Vlaanderen hebben ondertussen een mooi aanbod voor mensen met een handicap. De hotels zijn nog niet allemaal mee.”

TOEGANKELIJKHEID ALS KANS

“Sinds enige tijd kiezen we bij Toerisme Vlaanderen voor een andere aanpak. Vroeger bekeken we de hotels, daarna de congrescentra, dan de attracties en zo voort. Zo zorgden we voor een goede spreiding. Nu die gerealiseerd is, gaan we een stap verder en bekijken we een regio in zijn geheel.

De eerste keer pasten we die nieuwe insteek toe met honderd jaar Wereld-

oorlog I. Daar kwamen veel buitenlandse bezoekers op af, met hoge verwachtingen qua toegankelijkheid. We hebben toen de regio Ieper en de Westhoek onder handen genomen. Zelfs de loopgraven en een ondergronds legerkamp konden met de rolstoel bezocht worden.

Op dezelfde manier hebben we daarna de kust bekeken en de steden Brugge, Mechelen en Leuven. Op dit ogenblik maken we een brochure voor Gent. We geven informatie over waar je naar het toilet kan, hoe je je kan verplaatsen, welke activiteiten er zijn en waar je terecht kan voor hulpmiddelen. Maar we stippen ook aangepaste wandelroutes uit langs de interessante bezienswaardigheden. We vertrekken niet vanuit de mogelijkheden, maar vanuit de wensen van de mensen. Botsen we op drempels, dan gaan we in gesprek met de stad, het hotel of de organisatie in kwestie. We ervaren een grote bereidheid van alle partners om samen met ons oplossingen te zoeken. Toegankelijkheid wordt niet langer als een probleem beschouwd, maar als een kans. De mentaliteit verandert en daar winnen we allemaal bij. Elke bestemming moet voldoende mogelijkheden bieden om te genieten met je gezin, je vrienden of in je eentje, helemaal onafhankelijk.” *

foto: wistflanders

TIPS OM JE UITSTAP TE PLANNEN

Toerisme Vlaanderen maakt werk van toegankelijkheid. Op de website vind je heel wat brochures met tips en praktische informatie. Een greep uit het aanbod.

BRUGGE, LEUVEN, MECHELEN - TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN

Deze stadsbrochures brengen elk aspect van een toegankelijk toeristisch bezoek aan Brugge, Leuven en Mechelen in kaart. Je krijgt informatie over musea en bezienswaardigheden, cafés, restaurants, openbare toiletten, toeristische infokantoren, vakantieverblijven, zorg, hulpmiddelen, vervoer en parkeren. De handige uitneembare kaart met beschrijving vertelt je precies welke route je best aflegt om obstakels te vermijden.

DE VLAAMSE KUST, TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN

Voor heel wat binnen- en buitenlandse vakantiebestemming bij uitstek. De brochure bevat een overzicht van alle initiatieven die kustgemeenten en toeristische aanbieders nemen voor vakantiegangers met een tijdelijke of permanente beperking of mensen die nood hebben aan extra comfort of zorg op vakantie.

GEORGANISEERDE REIZEN

Deze infobundel biedt een overzicht van het georganiseerde reisaanbod voor personen met een handicap. De brochure vermeldt altijd voor wie de reizen bedoeld zijn, welk aanbod er is en hoe je rechtstreeks contact kan opnemen.

TOEGANKELIJKE UITSTAPPEN IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

Snuisteren, verkennen, bezoeken en beleven: het kan allemaal! Ook voor wie nood heeft aan bepaalde aanpassingen of extra voorzieningen. Deze brochure biedt een overzicht van de mogelijkheden voor toegankelijke uitstappen in Vlaanderen en Brussel. Ook de toegankelijke wandelen en fietsmogelijkheden en infokantoren en bezoekerscentra zijn in deze bundel opgenomen.

Verder helpen ook deze brochures van Toerisme Vlaanderen je op weg.

- * Toegankelijk vervoer in Vlaanderen en Brussel
- * Toegankelijke vakantieverblijven in Vlaanderen en Brussel: hostels, jeugd- en groepsverblijven
- * Toegankelijke vakantieverblijven in Vlaanderen en Brussel: hotels, gastenkamers, vakantiehuizen, kampeerverblijven en vakantie-logies
- * Uitstappen in Vlaanderen en Brussel voor personen met een visuele beperking

Je vindt alle brochures op www.visitflanders.com.

foto: visitflanders

ONDERNEMENDE STUDENTEN WILLEN BOOKING.COM VOOR MENSEN MET EEN HANDICAP

Wat als twee ondernemende chiroleiders een kamp voorbereiden voor jongeren met een handicap? Dan steken al snel de wildste ideeën de kop op. Zoals: waarom richten we geen Booking.com voor mensen met een handicap op? Zo gezegd, zo gedaan.

Rémi Lafosse en Jeppe Remy zijn beiden student en chiroleider bij Ro-Chiro in Kortrijk. Vorig jaar richtten ze mee 'De Fonkels' op, een chirogroep voor jongeren met een handicap.

"Al vlug begonnen we ook plannen te maken voor een kamp met De Fonkels. Zou dat lukken? We zochten informatie en moesten vaststellen dat er eigenlijk weinig aanbod bestaat voor reizen op maat. Jeppe en ik wilden daar iets aan doen. Zo groeide het idee om een bedrijf op te richten dat reizen met een handicap gemakkelijker maakt. Sinds maart 2020 werken we onder naam Allée," vertelt Rémi Lafosse.

"Met een digitaal platform willen we vraag en aanbod dichter bij elkaar brengen. Daarnaast willen we reisorganisaties ondersteunen die hun aanbod toegankelijker willen maken. Hier komt heel wat bij kijken. Eerst mikten we op oktober 2021, maar die datum hebben we moeten bijstellen. Jeppe en ik studeren allebei nog en die studies krijgen nu voorrang. Toch willen we deze zomer al een website lanceren als eerste stap. Mensen zullen er tips en ervaringen kunnen delen. In 2022 gaan we dan echt van start." *

foto: visitlanders

MEER TIPS

* www.WeTravel2.eu

WeTravel2 is een reisorganisatie met een ruim en divers aanbod wereldwijd, ondersteund door gespecialiseerde medewerkers en steeds op zoek naar nieuwe toegankelijke reisdoelen.

- * Voor veel mensen betekent reizen met een camper optimale vrijheid. Wist je dat er ook campers bestaan voor mensen met een handicap? Informeer bij een dealer in je buurt.

EUROPEAN DISABILITY CARD

Ken jij de European Disability Card (EDC)? Het is een kaart voor mensen met een handicap. Het document dient als bewijs om overal, ook in het buitenland, te tonen dat je in België erkend bent als persoon met een handicap.

De EDC moet de toegankelijkheid voor, en de inclusie van personen met een erkende handicap, in de samenleving bevorderen. Aan de kaart zijn ook voordelen verbonden, in België op dit ogenblik vooral in de domeinen cultuur, sport, en vrije tijd. Zo geven sommige organisaties korting of een gratis audiogids, voorbehouden plaatsen of een pasje in parken voor een vlottere toegang tot de attracties. Heel wat partners zoals Mini-Europa, de Grotten van Han of de Zoo van Antwerpen, maken al deel uit van het netwerk dat de kaart aanvaardt. In de toekomst wordt dit aanbod nog uitgebreid. Voorlopig is de kaart maar in acht Europese lidstaten ingevoerd: naast België zijn dat Cyprus, Estland, Finland, Italië, Malta, Roemenië en Slovenië. Maar de Europese Commissie streeft ernaar om de EDC tegen eind 2023 in heel Europa in te voeren. *

Meer informatie over de deelnemende organisaties en over de kaart, vind je op www.eudisabilitycard.be/nl/de-kaart.

foto: visitlanders

VAPH

VLAAMS AGENTSCHAP VOOR
PERSONEN MET EEN HANDICAP

KRIJG JE GRAAG
NOG MEER VAPH-NIEUWS?
ABONNEER JE OP DE
DIGITALE VAPH-NIEUWSBRIEF

www.vaph.be/nieuwsbrief

Het VAPH zorgt voor personen met een handicap

Ben je van plan een hulpmiddel aan te kopen?

Het VAPH zorgt voor een tegemoetkoming voor hulpmiddelen zoals de aanpassing van je woning, de aankoop van een brailleleesregel of het inschakelen van een tolk voor doven en slechthorenden.

Je kunt ook een beroep doen op **rechtstreeks toegankelijke hulp voor lichte of tijdelijke ondersteuning**. Dan kun je jouw ondersteuning samenstellen uit een pakket van begeleiding, dagopvang en/of verblijf. Die hulp is zonder aanvraagprocedure toegankelijk: je kunt gewoon contact opnemen met de dienstverlener van rechtstreeks toegankelijke hulp.

Heb je nood aan meer zorg en ondersteuning?

Dan kun je als meerderjarige bij het VAPH een persoonsvolgend budget aanvragen. Dat budget biedt de mogelijkheid om zorg in te kopen bij je eigen netwerk, bij een dienst thuiszorg, bij poetsdiensten, professionele zorgverleners of bij een zorgaanbieder die vergund is door het VAPH.

Voor **kinderen en jongeren** zijn er verschillende mogelijkheden: een persoonlijke-assistentiebudget of opvang en begeleiding, zowel bij jou thuis als bij een VAPH-zorgaanbieder.

Het VAPH zet in op autonomie en levenskwaliteit van personen met een handicap.

Een vraag aan het VAPH?

Heb je een vraag over jouw dossier of een aanvraag voor een persoonsvolgend budget of hulpmiddelen? Of wil je meer info over het systeem van de persoonsvolgende financiering?

Bel de nieuwe VAPH-lijn via het nummer **02 249 30 00**.

Voor meer informatie over de aanvragen voor minderjarigen:
jeugdhulp.be/organisaties/intersectorale-toegangspoort-itp

Meer informatie?

- Surf naar www.vaph.be
- T **02 249 30 00**
- www.vaph.be/contacteer-ons

“Ik voel me sterker dan ooit”

Wielrenner Tim Celen won in mei de Wereldbekerwedstrijd in Oostende. Daarmee kan zijn deelname aan de Paralympische Spelen deze zomer in Tokyo hem bijna niet meer ontglippen.

“In Tokyo wil ik zo goed mogelijk presteren. Ik barst van de ambitie. Ik heb hier hard naartoe gewerkt. Toen ik won in Oostende, viel een pak van mijn schouders. Ja, het is vechten voor je plekje. Dat geldt voor alle atleten. Erbij zijn geeft me een goed gevoel.

Persoonlijk heb ik een hele goede voorbereiding gehad. Jammer natuurlijk dat veel wedstrijden sneuvelden, maar door de extra tijd die vrijkwam, kon ik wel voluit trainen. Dat heeft geloond. Ik voel me sterker dan ooit.

Ik ben nu 23 jaar en heb mijn beste vorm te pakken. Toch blijf ik bescheiden. Een medaille zit erin, maar het is niet zeker of me dat zal lukken. Ik ben niet de enige die van een medaille droomt.

De sfeer in Tokyo zal speciaal zijn. Mijn familie mag niet mee en in de stadions zullen minder toeschouwers aanwezig zijn. Maar dat zal de pret niet drukken.

De Paralympische Spelen blijven een evenement van wereldformaat. Ik kijk er heel hard naar uit!” *

Tim Celen (23 jaar), wielrenner

